

KONRAD KWIECIEŃ

Uniwersytet Wrocławski

PRZEKAZANIE SPRAWY INNEMU SĄDOWI
RÓWNORZĘDNEMU ZE WZGLĘDU NA DOBRO
WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI W ŚWIETLE
NOWELIZACJI KODEKSU POSTĘPOWANIA KARNEGO
Z 7 LIPCA 2022 R.

1. WPROWADZENIE

Właściwość sądu jest jednym z podstawowych pojęć w nauce procesu karnego. Przez właściwość rozumieć należy upoważnienie i jednocześnie obowiązek realizacji przez sąd konkretnej czynności procesowej. Celem regulacji kodeksu postępowania karnego¹ dotyczących właściwości jest przede wszystkim zapewnienie organom wymiaru sprawiedliwości optymalnych warunków niekolizyjnego ich funkcjonowania, a także ochrona jednostki przed arbitralnością władzy publicznej uniemożliwiającej manipulacje w zakresie określenia kompetencji sądu do rozstrzygnięcia konkretnej sprawy². W doktrynie wyróżnia się klasycznie właściwość ogólną oraz szczególną. Do właściwości ogólnej zaliczyć

¹ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz. U. z 2024 r. poz. 37 ze zm.); dalej: k.p.k.

² D. KALA, *Właściwość sądu*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, IV, *Dopuszczalność procesu*, red. P. HOFMAŃSKI, M. JEŻ-LUDWICHOWSKA, A. LACH, Warszawa 2015, s. 196.

naależy właściwość rzeczową, miejscową i funkcjonalną, natomiast do właściwości szczególnej właściwość z łączności spraw oraz z delegacji (z przekazania sprawy). Przykładem tej ostatniej jest właśnie omawiana w niniejszym artykule instytucja opisana w art. 37 k.p.k. Treść komentowanego przepisu sprzed nowelizacji z 7 lipca 2022 r.³ zakładała, że Sąd Najwyższy może z inicjatywy właściwego sądu przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości. Ustawodawca w nowelizacji zdecydował się jednak poszerzyć krąg podmiotów, które mogą zainicjować przekazanie sprawy ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości przez Sąd Najwyższy. W aktualnym stanie prawnym owo przekazanie będzie bowiem mogło nastąpić nie tylko z inicjatywy sądu właściwego do rozpoznania sprawy, lecz także na wniosek prokuratora. Dodany do art. 37 k.p.k. został również § 2, który przewiduje, że przekazanie do Sądu Najwyższego przez właściwy sąd wniosku prokuratora wraz z aktami sprawy powinno nastąpić w terminie 14 dni od dnia jego otrzymania. W tym samym terminie sąd właściwy powinien przedstawić także Sądowi Najwyższemu własne stanowisko w tym zakresie. Celem niniejszego artykułu jest ocena komentowanej zmiany legislacyjnej pod kątem zasadności jej wprowadzenia, a także wpływu na zasadę równości stron postępowania poprzez wyposażenie prokuratora w dodatkowe uprawnienie w postaci złożenia wniosku w trybie art. 37 k.p.k.

2. POJĘCIE „DOBRA WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI” NA GRUNCIE ART. 37 K.P.K.

Nie sposób nie rozpocząć analizy wprowadzonych zmian legislacyjnych od choćby skrótowego zarysowania charakterystyki i ogólnych założeń instytucji opisanej w art. 37 k.p.k. Niewątpliwie omawiana regulacja ma charakter wyjątkowy. W związku z tym zasadnie zwraca się uwagę na zakaz rozszerzającej wykładni tego przepisu. Już na gruncie poprzedniej

³ Ustawa z 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2007 r. poz. 2600 ze zm.); dalej: nowelizacja z 7 lipca 2022 r.

kodyfikacji karnoprosesowej, która w art. 27 k.p.k. z 1969 r.⁴ przewidywała analogiczny tryb jak obecny art. 37 k.p.k., Sąd Najwyższy stwierdził, że konieczność zaniechania wykładni rozszerzającej w tym przypadku wynika z zasady praworządności, stosownie do której sprawca powinien odpowiadać przed sądem właściwym ze względu na miejsce popełnienia przestępstwa⁵. Na możliwie ścisłą interpretację art. 37 k.p.k. Sąd Najwyższy zwracał uwagę wielokrotnie także na gruncie obecnego kodeksu, stwierdzając między innymi, że „art. 37 k.p.k., jako odstępstwo od fundamentalnego obowiązku rozpoznania sprawy przez sąd właściwy miejscowo, jest możliwe tylko w zupełnie wyjątkowych przypadkach, kiedy silne względy związane z dobrem wymiaru sprawiedliwości za takim właśnie przekazaniem przemawiają”⁶. Ową wyjątkowość komentowanej instytucji potwierdza w pewien sposób również sam fakt, że ustawodawca powierzył przekazanie sprawy w trybie art. 37 k.p.k. jedynie najwyższej instancji⁷.

Niezależnie od wprowadzonych ostatnio zmian legislacyjnych, najbardziej istotną przesłanką komentowanego przepisu jest cały czas „dobro wymiaru sprawiedliwości”, które to sformułowanie charakteryzuje się ocennym zakresem desygnatów. Główna przesłanka zastosowania art. 37 k.p.k. jest wzorcowym przykładem typowej klauzuli generalnej, której zastosowanie implikuje konieczność dokonywania wartościowania i oceny *ad casum*⁸. Za funkcję klauzul generalnych w prawie uznaje się głównie zapewnienie elastyczności w stosowaniu

⁴ Ustawa z 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1969 r. Nr 13, poz. 96 ze zm.).

⁵ Postanowienie SN z 24 września 1982 r., I KO 69/82, «OSNPG» 2/1983, poz. 18.

⁶ Postanowienie SN z 25 stycznia 2007 r., IV KO 3/07, «Lex» nr 568473; zob. także postanowienie SN z 12 lutego 2009 r., III KO 1/09, «OSNKW» 3/2009, poz. 23.

⁷ J. KOSONOĞA, *Dobro wymiaru sprawiedliwości jako przesłanka dokonywania czynności procesowych w postępowaniu karnym*, [w:] *Profesor Marian Cieślak – osoba, dzieło, kontynuacja*, red. W. CIEŚLAK, S. STEINBORN, Warszawa 2013, s. 874.

⁸ B. DUDZIK, *Generalne klauzule odsyłające w procesie karnym na przykładzie dobra wymiaru sprawiedliwości (uwagi na tle art. 37 k.p.k.)*, «Annales UMCS. Sectio G» 63/2016, s. 287.

prawa w przypadku stanów faktycznych, których ustawodawca nie mógł przewidzieć, najczęściej z powodu ich wyjątkowej nietypowości⁹.

Zarówno w doktrynie, jak i w orzecnictwie przez lata obowiązywania aktualnej kodyfikacji karnoprosesowej wypracowano jednak sensowne ramy treściowe tego zwrotu. Sąd Najwyższy, definiując pojęcie dobra wymiaru sprawiedliwości, stwierdza, że „wymaga nieustannej dbałości o autorytet przez każdy sąd, co osiąga się m.in. poprzez bezstronne, wnikliwe i sprawne przeprowadzenie postępowania sądowego w każdej sprawie, i ukończenia go bez zbędnej zwłoki”¹⁰. Lech K. Paprzycki zwraca z kolei uwagę w omawianym kontekście na potrzebę zapewnienia rzetelnego procesu karnego, czyli procesu, który „zakończy się w rozsądnym terminie, przed sądem obiektywnym i bezstronnym, tak postrzeganym przez bezstronnego obserwatora, prowadzony w warunkach wolnych od negatywnego wpływu na prowadzone w jego ramach czynności, pozwalający realizować prawa uczestników postępowania, w tym przede wszystkim oskarżonego i pokrzywdzonego, co umacnia przekonanie sądu o samodzielności przy rozstrzygnięciu sprawy”¹¹.

Zagrożenie dla dobra wymiaru sprawiedliwości, uzasadniające przekazanie sprawy innemu sądowi równorzędnemu przez Sąd Najwyższy w trybie art. 37 k.p.k., rozpatrywać należy z dwóch perspektyw. Po pierwsze, w kontekście zagrożenia obejmującego wszelkie okoliczności, które uzasadniałyby podejrzenie braku bezstronności i swobody orzekania sądu, a po drugie, w aspekcie zagrożenia dla rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie.

Zapewnienie bezstronności sądu jest niewątpliwie kluczową kwestią, jeśli chodzi o budowanie społecznego zaufania do wymiaru sprawiedliwości. Ważne jest, aby owa bezstronność realizowana była nie tylko w aspekcie zapewnienia bezstronności subiektywnej sądu, ale przede wszystkim w zakresie zabezpieczenia zewnętrznych pozorów

⁹ T. ZIELIŃSKI, *Klauzule generalne w prawie pracy*, Warszawa 1988, s. 125.

¹⁰ Postanowienie SN z 18 marca 2005 r., III KO 2/05, «Lex» nr 148214.

¹¹ L.K. PAPRZYCKI, *Dobro wymiaru sprawiedliwości – art. 37 k.p.k.*, [w:] *Reforma prawa karnego – propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Profesor Barbary Kunickiej-Michalskiej*, red. J. JAKUBOWSKA-HARA, C. NOWAK, J. SKUPIŃSKI, Warszawa 2008, s. 404.

bezsronności (aspekt obiektywny). Podkreśla się, że kwestią drugorzędną jest to, od kogo pochodzi podejrzenie stronniczości, gdyż może to być nie tylko uczestnik toczącego się postępowania. Istotne jest bowiem nade wszystko wyeliminowanie wszelkich podejrzeń co do braku bezsronności w społecznym odbiorze wymiaru sprawiedliwości¹². Do najczęstszych przyczyn konieczności przekazania sprawy w trybie art. 37 k.p.k. wskazywanych w orzecznictwie zaliczyć należy w głównej mierze bezpośredni związek sprawy z sądem właściwym lub sędziami sądu właściwego¹³. Inne przyczyny powodujące konieczność odstąpienia od ogólnej właściwości sądu, które nie są jednak w judykaturze interpretowane jednolicie, to między innymi orzekanie w sprawach ławników sądu właściwego, orzekanie w sprawach byłych sędziów sądu właściwego lub sędziów innych sądów, a także orzekanie w sprawach osób zawodowo związanych z wymiarem sprawiedliwości¹⁴. Jednocześnie Sąd Najwyższy stoi na stanowisku, że sam fakt „medialności” danej sprawy czy orzekania w sprawach osób powszechnie znanych lub sprawujących funkcje publiczne nie może być samodzielną przesłanką uruchomienia trybu z art. 37 k.p.k., i twierdzi, że „autorytet wymiaru sprawiedliwości wymaga, aby sądy nie unikały prowadzenia spraw dla nich trudnych z uwagi na stanowisko bądź pełnioną przez oskarżonego funkcję”¹⁵. Niezależnie od poczynionych powyżej uwag zaznaczenia wymaga, że zagrożenie bezsronności sędziowskiej uzasadniające z tej przyczyny przekazanie sprawy z zastosowaniem instytucji z art. 37 k.p.k. musi być na gruncie konkretnego stanu faktycznego realne, a nie jedynie

¹² W. JASIŃSKI, komentarz do art. 37, nb 7 [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*⁶, red. J. SKORUPKA, «Legalis» 2023.

¹³ Por. m.in. postanowienie SN z 17 listopada 2004 r., V KO 70/04, «OSNwSK» 1/2004, poz. 2119; postanowienie SN z 20 stycznia 2004 r., IV KO 53/03, «OSNwSK» 1/2004, poz. 136.

¹⁴ Por. m.in. postanowienie SN z 3 listopada 2003 r., III KO 38/03, «OSNwSK» 1/2003, poz. 2309; postanowienie SN z 17 sierpnia 2004 r., V KO 47/04, «OSNwSK» 1/2004, poz. 1450; postanowienie SN z 20 stycznia 2004 r., IV KO 54/03, «OSNwSK» 1/2004, poz. 137; postanowienie SN z 25 czerwca 2005 r., II KO 22/05, «Lex» nr 1615825; postanowienie SN z 14 października 2004 r., II KO 47/04, «OSNwSK» 1/2004, poz. 1817; postanowienie SN z 11 października 2005 r., III KO 58/05, «Lex» nr 157222.

¹⁵ Postanowienie SN z 17 maja 2001 r., IV KO 21/01, «OSNKW» 7-8/2001, poz. 58.

domniemane¹⁶. Omawiane zagrożenie łączyć w konsekwencji należy jedynie z wystąpieniem w sprawie takich okoliczności, które jak stwierdził Sąd Najwyższy: „mogą mieć realnie ujemny wpływ na swobodę orzekania lub mogą stwarzać w opinii publicznej uzasadnione (nawet obiektywnie nieprawdziwe) przekonanie o braku warunków do rozpoznania sprawy przez sąd miejscowo właściwy w sposób bezstronny”¹⁷.

Drugim aspektem, również uzasadniającym wedle orzecznictwa konieczność przekazania sprawy innemu sądowi równorzędnemu ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości, jest wymóg rozstrzygnięcia sprawy w rozsądnym terminie. Na odbiór wymiaru sprawiedliwości w społeczeństwie nie wpływa bowiem jedynie bezstronność sądu ani prawidłowość wydawanych rozstrzygnięć, ale także sprawność działania jego organów. Szczególnie w ostatnich latach przewlekłość prowadzonych postępowań jest uważana w dyskursie publicznym jako główna przyczyna potrzeby dokonania reform w sądownictwie¹⁸. Podkreślenia jednak wymaga, że nie chodzi w tym przypadku o każdą sytuację, w której istnieje zagrożenie dla rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie, ale wyłącznie o te, w których nieprzekazanie sprawy w zasadzie prowadziłyby do niemożności jej rozpoznania albo do znacznego jego opóźnienia¹⁹. W judykaturze jako przykłady takiego zagrożenia wymienia się w szczególności okoliczności związane z problemami zdrowotnymi oskarżonego, które uniemożliwiają mu stawiennictwo w sądzie właściwym, ale jednocześnie nie stoją na przeszkodzie braniu udziału w postępowaniu przed sądem położonym bliżej jego miejsca pobytu²⁰. Ustalenie tego rodzaju dysfunkcji zdrowotnych oskarżonego wymaga odpowiedniej opinii biegłego i stwierdzenia, czy z uwagi na zaawansowanie choroby lub przebyte powikłania rozprawa z jego udziałem może

¹⁶ Postanowienie SN z 10 lutego 2017 r., IV KO 1/17, «Lex» nr 2204952.

¹⁷ Postanowienie SN z 8 września 2022 r., II KO 81/22, «Lex» nr 3417461.

¹⁸ Zob. np. P. ROJEK-SOCHA, *Przewlekłość wciąż kulą u nogi polskich procesów*, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/jak-wyglada-problem-przewleklosci-polskich-postepowan-badanie,501497.html> [dostęp 13 września 2024 r.].

¹⁹ W. JASIŃSKI, *op. cit.*, nb 5.

²⁰ Postanowienie SN z 24 października 2013 r., III KO 70/13, «Lex» nr 1385686.

odbyć się tylko w pobliżu miejsca zamieszkania oskarżonego²¹. Obok wspomnianej wyżej przyczyny, w orzecznictwie przyjęto także, że tryb opisany w art. 37 k.p.k. zastosowanie znajdzie również wówczas, gdy konieczne jest zapewnienie w toku postępowania obecności tłumacza o rzadko występującej specjalności, a „najbardziej racjonalnym sposobem usunięcia skutków oddziaływania przeszkody na bieg procesu jest przekazanie sprawy innemu sądowi równorzędnemu, w którym tę przeszkodę łatwo będzie można usunąć”²². Sąd Najwyższy uznał jednocześnie, że ze względu na wyjątkowość omawianej instytucji nie może ona służyć rozwiązywaniu problemów kadrowych w sądach, organizacyjnych czy też z innych względów natury technicznej²³. Podobnie jak w przypadku zagrożenia bezstronności sądu, tak i w przypadku zagrożenia sprawności postępowania perspektywa braku szybkiego przeprowadzenia i zakończenia postępowania sądowego musi być na gruncie konkretnego stanu faktycznego realna. Domniemane wystąpienie ryzyka zaistnienia przewlekłości postępowania nie uzasadnia uruchomienia trybu z art. 37 k.p.k.

3. TRYB PRZEKAZANIA SPRAWY PO NOWELIZACJI

Jak już zostało wyżej wspomniane, nowelizacja prawa karnego z 7 lipca 2022 r., która w przeważającej części weszła w życie z dniem 1 października 2023 r., poszerzyła krąg podmiotów, które mogą wystąpić z inicjatywą przekazania sprawy do Sądu Najwyższego ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości. Odtąd, obok sądu właściwego do rozpoznania sprawy, ze stosowną inicjatywą wystąpić może także prokurator. Zdaniem projektodawcy omawianej nowelizacji „racje celowościowe oraz względy pragmatyczne przemawiają za tym, aby z wnioskiem do Sądu

²¹ D. DRAJEWICZ, komentarz do art. 37, nb 15. [w:] *Kodeks postępowania karnego*, II, *Komentarz do art. 1-682*, red. D. DRAJEWICZ, «Legalis» 2020.

²² Postanowienie SN z 18 marca 2010 r., III KO 17/10, «Lex» nr 577212.

²³ Por. m.in. postanowienie SN z 12 lutego 2009 r., III KO 1/09, «OSNKW» 3/2009, poz. 23; postanowienie SN z 9 sierpnia 2006 r., II KO 42/06, «OSNwSK» 1/2006, poz. 1549; postanowienie SN z 10 maja 2000 r., II KO 90/00, «OSNKW» 5-6/2000, poz. 48.

Najwyższego o przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu mógł występować także prokurator, który w tym przypadku nie realizowałby partykularnego interesu związanego z własnym udziałem w postępowaniu sądowym w charakterze strony, lecz sygnalizowałby okoliczność wzbudzającą wątpliwość co do zachowania gwarancji bezstronnego rozpoznania sprawy przez właściwy sąd, a więc działałby w interesie wszystkich uczestników tego etapu postępowania, jak również w interesie publicznym²⁴. Idąc dalej, projektodawca twierdzi, że „projektowane zmiany umożliwią wczesne uruchomienie procedury prowadzącej do podjęcia decyzji w tym przedmiocie przez Sąd Najwyższy – w uzasadniających to przypadkach nawet równoległe z wniesieniem aktu oskarżenia, co będzie służyło sprawności postępowania, a równocześnie pozostawi decyzję w wyłącznej kompetencji SN²⁵. Jednocześnie twórcy projektu nowelizacji podkreślają, że „zapropozowane rozwiązanie nie stanowi novum w polskim porządku prawnym, gdyż możliwość przekazania sprawy sądowi równorzędnemu przez Sąd Najwyższy na wniosek prokuratora, przy nieco odmiennej konstrukcji przepisu, przewidywał zarówno kodeks postępowania karnego z 1928 r. (art. 33), jak i kodeks postępowania karnego z 1969 r. (art. 27)”²⁶.

Inicjatywę prokuratora na gruncie art. 37 § 1 k.p.k. traktować należy jako oświadczenie woli wyrażone w formie stosownego wniosku, a nie jak w wypadku sądu – decyzji procesowej²⁷. Powiązane jest to z pojęciem „sprawy” na gruncie tego przepisu. Jak słusznie twierdzi Dariusz Świecki, określenie „rozpoznanie sprawy” należy interpretować szeroko i termin „sprawa” znajduje zastosowanie do każdej sprawy, którą w danym układzie procesowym sąd powinien rozpoznać i rozstrzygnąć. Z tego też względu, zdaniem autora, tryb opisany w art. 37 k.p.k. odnosi się nie tylko do sytuacji, w której sąd na etapie postępowania sądowego rozstrzyga o przedmiocie procesu, lecz także w przypadkach

²⁴ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 7 lipca 2022 r., s. 100.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ J. KASIŃSKI, *Wystąpienie o przekazanie sprawy innemu sądowi ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości – art. 37 Kodeksu postępowania karnego w nowym brzmieniu*, «Przegląd Sądowy» 5/2023, s. 45.

rozstrzygnięcia kwestii incydentalnych oraz w ramach czynności sądowych w postępowaniu przygotowawczym²⁸. Prokurator w związku z tym może wystąpić z inicjatywą opisaną w treści art. 37 § 1 k.p.k. zarówno na etapie postępowania sądowego, jak i postępowania przygotowawczego w związku z czynnościami procesowymi podejmowanymi przez sąd na tym etapie postępowania²⁹. Z kwestii technicznych wniosku prokuratora warto wskazać, że ustawa nie zastrzega w tym przypadku formy szczególnej. Nadto, zgodnie z art. 119 § 1 pkt 3 k.p.k., pismo procesowe powinno zawierać obok treści wniosku także „w miarę potrzeby uzasadnienie”. Oznacza to, że również w przypadku wniosku prokuratora w trybie art. 37 § 1 k.p.k. konieczne jest jego uzasadnienie pod rygorem jego potencjalnego nieuwzględnienia przez Sąd Najwyższy.

Nowelizacja z 7 lipca 2022 r. dodała także § 2 do art. 37 k.p.k. Jest to przepis o charakterze technicznym, który nakłada na sąd właściwy do rozpoznania sprawy obowiązek przekazania wniosku prokuratora wraz z aktami sprawy w instrukcyjnym terminie 14 dni od dnia jego otrzymania oraz przedstawienia własnego stanowiska w tym zakresie. Mimo braku doprecyzowania przez ustawodawcę formy ustosunkowania się do wniosku prokuratora przyjmując należy, że powinno ono zapaść w formie postanowienia, w którym sąd przekazuje wniosek prokuratora, a w uzasadnieniu ustosunkowuje się do niego³⁰. Warto podkreślić, że przedmiotowe uzasadnienie powinno dotyczyć wyrażenia opinii w kwestii wniosku złożonego przez prokuratora. Potencjalne zaistnienie sytuacji procesowej, w której zarówno sąd właściwy do rozpoznania sprawy, jak i prokurator zdecydują się na skorzystanie ze swoich uprawnień przewidzianych w art. 37 § 1 k.p.k., nie zwalnia sądu od ustosunkowania się *stricte* do wniosku prokuratora³¹.

²⁸ D. ŚWIECKI, komentarz do art. 37, teza 2 [w:] *Kodeks postępowania karnego*, I, *Komentarz aktualizowany*, red. D. ŚWIECKI, «Lex/el.» 2023.

²⁹ Por. m.in. postanowienie SN z 18 listopada 2003 r., II KO 60/03, «Lex» nr 83777.

³⁰ D. ŚWIECKI, *op. cit.*, teza 10.

³¹ *Ibidem*.

4. ZASADA RÓWNOŚCI STRON A AKTUALNE BRZMIENIE ART. 37 K.P.K.

Niewątpliwie nowa treść regulacji opisanej w art. 37 k.p.k. koresponduje z tendencją zmian wprowadzanych przez ustawodawcę na gruncie polskiego prawa karnego i procedury karnej na przestrzeni ostatnich lat, polegających na wyposażaniu prokuratora w wiele coraz to nowych uprawnień procesowych. Również i w tym kontekście warto się zastanowić, czy komentowana zmiana legislacyjna była uzasadniona i potrzebna, a także czy wskutek jej wprowadzenia nie doszło do jeszcze większego zachwiania zasady równości stron postępowania.

Zasada równości stron, określana również jako zasada równości broni³², znana jest w tradycji polskiego procesu karnego już od bardzo dawna. Zdaniem Leszka Kubickiego omawiana dyrektywa powinna być traktowana jako „niepisana podstawowa zasada zawarta *implicit*e w pojęciu procesu praworządnego”³³. W doktrynie pojawia się wiele pomysłów definicyjnych w kontekście tej zasady. Stanisław Waltoś upatruje w niej „regułę, w myśl której obie przeciwstawne strony mają te same prawa i możliwości faktyczne dokonywania czynności prawnych”³⁴. Małgorzata Wąsek-Wiaderek zwraca uwagę na wiążący się z tą zasadą nakaz optymalizacyjny złożony z wielu dyrektyw skierowanych do organów procesowych i wielu odpowiadających im uprawnień i obowiązków stron procesowych ukształtowanych w taki sposób, aby zapewnić stronom równość uprawnień procesowych oraz zapewnić stronie osłabionej

³² Zdaniem C. Nowak na gruncie procedury karnej bardziej zasadne jest posługiwanie się pojęciem „równość broni”. Autorka zakłada, że proces karny nie może zagwarantować rzeczywistej równości między stronami i z samej definicji zakłada pewne uprzywilejowanie oskarżyciela. W takim przypadku, zdaniem autorki, można jedynie starać się o równouprawnienie formalne stron – zwane właśnie równością broni. Zob. C. NOWAK, *Zasada równości broni w europejskim i polskim postępowaniu karnym*, «PiP» 3/1999, s. 39.

³³ L. KUBICKI, *Prawo karne europejskie. Narodziny pojęcia*, «PiP» 12/1971, s. 631.

³⁴ S. WALTOŚ, *Problemy kontradiktoryjności w procesie karnym. Zasada równości stron*, «PiP» 1/1964, s. 26.

dotatkowe uprawnienia „wyrównujące” faktycznie nierówności³⁵. W zagranicznej literaturze odnaleźć z kolei można definicję Charlesa C. Morrisona, która opiera się na konieczności zaistnienia „proceduralnej równości między obroną a oskarżycielem”³⁶. Samą zasadę wywodzić należy z art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności³⁷, który ustanawia prawo do rzetelnego procesu. Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez wiele lat starało się wyszczególnić najistotniejsze kwestie związane z realizacją zasady równości stron w świetle prawa do rzetelnego procesu. Wymienia się tym samym między innymi konieczność zapewnienia stronom takiego samego dostępu do materiału dowodowego, co wiąże się z obowiązkiem ujawnienia przez oskarżyciela „wszystkich istotnych dowodów przemawiających za i przeciw oskarżonemu”³⁸. Trybunał dekoduje również z przytoczonego przepisu konwencji dyrektywę polegającą na zapewnieniu oskarżonemu możliwości sprzeciwienia się argumentom wysuniętym przez stronę przeciwną oraz możliwości wzięcia udziału w rozprawie³⁹. Nie mniej istotne w ocenie Trybunału jest również zapewnienie prawa oskarżonemu do obecności przy przesłuchaniu świadków, a w przypadku braku takiej możliwości – możliwość przynajmniej ustosunkowania się do ich zeznań⁴⁰. Jak możemy zatem zauważyć, na zasadę równości stron

³⁵ M. WĄSEK-WIADEREK, *Zasada równości stron w polskim procesie karnym w perspektywie prawnoporównawczej*, Kraków 2003, s. 77.

³⁶ C.C. MORISSON, *The Developing European Law of Human Rights*, Leiden 1967, s. 126.

³⁷ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.).

³⁸ Wyrok ETPC z 16 grudnia 1992 r. w sprawie Edwards p. Wielkiej Brytanii (skarga nr 13071/87).

³⁹ Wyrok ETPC z 20 listopada 1989 r. w sprawie Kostovski p. Holandii (skarga nr 11454/85); wyrok ETPC z 12 lutego 1985 r. w sprawie Colozza p. Włochom (skarga nr 9024/80).

⁴⁰ Wyrok ETPC z 6 maja 1985 r. w sprawie Bönisch p. Austrii (skarga nr 8658/79); problematykę zeznań świadka anonimowego zob. na gruncie wyroku ETPC z 15 czerwca 1992 r. w sprawie Lüdi p. Szwajcarii (skarga nr 12433/86) oraz wyroku ETPC z 23 kwietnia 1997 r. w sprawie Van Mechelen i inni p. Holandii (skarga nr 21363/93, 21364/93, 21427/93, 22056/93).

postępowania składa się w orzecznictwie strasburskim wiele wymogów dotyczących w szczególności sytuacji oskarżonego w toku procesu, które mają na celu zrównanie jego pozycji z pozycją organu oskarżycielskiego.

Mając na względzie poczynione wyżej uwagi, za naruszenie zasady równości stron uznać należy bez wątpienia także wyposażenie przez ustawodawcę wyłącznie jedną ze stron procesu w dodatkowe uprawnienia, których nie posiadają jednocześnie pozostałe ze stron postępowania. Taką sytuacją jest bezdyskusyjnie możliwość zawnioskowania przez prokuratora do Sądu Najwyższego o przekazanie sprawy innemu sądowi w trybie art. 37 § 1 k.p.k.

Zupełnie nieprzekonujące są twierdzenia projektodawcy o braku realizacji przez prokuratora w tym przypadku interesu związanego z własnym udziałem w postępowaniu sądowym w charakterze strony oraz realizacji interesu publicznego i wszystkich uczestników postępowania poprzez sygnalizację okoliczności wzbudzającej wątpliwość co do zachowania gwarancji bezstronnego rozpoznania sprawy. Mając na względzie fakt, że przesłanka „dobra wymiaru sprawiedliwości”, która decyduje o przekazaniu sprawy, co zostało wyżej wskazane, ma charakter niezwykle ocenny, powstaje ryzyko nadużywania tej instytucji przez organ nieposiadający przymiotów niezależności i niezawisłości. W konsekwencji możliwe będą na gruncie aktualnego brzmienia art. 37 § 1 k.p.k. takie sytuacje procesowe, w których prokurator, powołując się na „dobro wymiaru sprawiedliwości”, w rzeczywistości realizował będzie, wbrew zapewnieniom projektodawcy, właśnie swój partykularny interes procesowy.

Wydaje się swoją drogą, że projektodawca, argumentując konieczność nowelizacji art. 37 k.p.k., zupełnie zapomniał o istnieniu art. 9 § 2 k.p.k. Stosownie bowiem do treści tego przepisu: „strony i inne osoby bezpośrednio zainteresowane mogą składać wnioski o dokonanie również tych czynności, które organ może lub ma obowiązek podejmować z urzędu”. Oznacza to, że już na gruncie poprzedniego stanu prawnego zarówno prokurator, jak i pozostałe strony postępowania miały możliwość zasygnalizowania właściwemu sądowi zaistnienia okoliczności, która godzić mogła, w ich ocenie, w dobro wymiaru sprawiedliwości. Zmianę art. 37 k.p.k. można by ocenić pozytywnie jedynie wówczas,

gdyby ustawodawca zdecydował się wyposażyć w uprawnienie do złożenia bezpośredniego wniosku do Sądu Najwyższego o przekazanie sprawy innemu sądowi równorzędnemu ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości także inne niż prokurator strony postępowania, co jednak się nie stało. Strony inne niż prokurator dalej co prawda mają możliwość skorzystania z uprawnienia do złożenia wniosku sygnalizacyjnego w trybie art. 9 § 2 k.p.k., jednak pomiędzy tym przepisem a aktualnym uprawnieniem prokuratora, które przewiduje art. 37 § 1 k.p.k., zachodzi istotna różnica jakościowa. Podkreśla się w doktrynie oraz w judykaturze, że wniosek opisany w art. 9 § 2 k.p.k. nie ma dla organu procesowego (w tym wypadku sądu) charakteru obligującego i to ostatecznie od organu zależy ewentualne podjęcie wnioskowanej czynności z urzędu⁴¹. Co więcej, jak stwierdził w uchwale Sąd Najwyższy, organ nie ma nawet obowiązku rozstrzygnięcia w drodze decyzji procesowej o dopuszczalności czy merytorycznej zasadności takiego wniosku⁴². Zupełnie odmiennie kształtują się obowiązki i uprawnienia sądu właściwego do rozpoznania sprawy w przypadku złożenia wniosku przez prokuratora na gruncie aktualnego brzmienia art. 37 k.p.k. W tym przypadku, co zostało już wyżej zaznaczone, sąd właściwy nie ma kompetencji do merytorycznego rozpoznania wniosku prokuratora. Sąd rozpoznający sprawę sprowadzony został do roli pośrednika pomiędzy prokuratorem a Sądem Najwyższym. Jego obowiązkiem jest jedynie przekazanie wniosku wraz z aktami sprawy i ustosunkowanie się do niego. W rezultacie mamy obecnie sytuację, w której potencjalnie ten sam treściowo wniosek złożony przez jedną stronę procesu trafia praktycznie bezpośrednio do Sądu Najwyższego, a druga strona skazana jest na uznaniowość sądu rozpoznającego sprawę co do jego zasadności.

Powyższe uwagi pozwalają w konsekwencji stwierdzić, że bez wątpienia o wiele bardziej sprawiedliwe i pełniej realizujące zasadę równości stron postępowania było rozwiązanie funkcjonujące na gruncie

⁴¹ Zob. m.in. J. ZAGRODNIK, komentarz do art. 9, teza 8 [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. ZAGRODNIK, «Lex/el.» 2023; J. KOSONOĞA, komentarz do art. 9 [w:] *Kodeks postępowania karnego, I, Komentarz do art. 1-166*, red. R.A. STEFAŃSKI, S. ZABŁOCKI, Warszawa 2017, s. 177.

⁴² Uchwała SN (7) z 24 maja 2005 r., I KZP 5/05, «OSNKW» 6/2005, poz. 48.

poprzedniego stanu prawnego, kiedy to wszystkim stronom postępowania przysługiwało jedynie uprawnienie do złożenia wniosku sygnalizacyjnego w trybie art. 9 § 2 k.p.k. Obecny stan prawny w sposób nieusprawiedliwiony faworyzuje prokuratora względem pozostałych stron, przyznając mu możliwość złożenia stosownego wniosku do Sądu Najwyższego za pośrednictwem sądu właściwego do rozpoznania sprawy. Pozostałe strony z kolei obecnie zdane są w przypadku zaistnienia z ich perspektywy zagrożenia dla dobra wymiaru sprawiedliwości na dyskrecjonalną decyzję sądu właściwego, który nie dzieląc takiego wniosku, nie ma nawet obowiązku wydania w tym zakresie formalnej decyzji procesowej.

5. PODSUMOWANIE

Nowelizacja art. 37 k.p.k. koresponduje z wieloma zmianami wprowadzonymi przez ustawodawcę zwykłego w ostatnich latach mających na celu wzmocnienie uprawnień prokuratora kosztem pozostałych stron postępowania oraz sądu. Wydaje się, że rozwiązanie funkcjonujące na gruncie poprzedniego stanu prawnego było w pełni wystarczające, a przede wszystkim dawało takie same uprawnienia wszystkim stronom postępowania, zdaniem których dobro wymiaru sprawiedliwości wymagało przekazania sprawy innemu sądowi równorzędnemu przez Sąd Najwyższy. Obecny stan prawny tę równowagę stron w tym aspekcie zaburza. Projektodawca w uzasadnieniu nowelizacji nie starał się nawet uzasadnić konieczności wzmocnienia pozycji prokuratora w tym zakresie. Ogólnikowe twierdzenia o „racjach celowościowych i pragmatycznych” nie zostały poparte danymi, jeśli chodzi o praktykę sądową w zakresie dotychczasowego stosowania art. 37 k.p.k. Nie sposób więc uznać, że projektodawca w sposób przekonujący wykazał, że stan prawny po nowelizacji będzie lepszy i bardziej kompletny od stanu prawnego sprzed jej wejścia w życie. Jeśli już jednak, zdaniem ustawodawcy, konieczna była ingerencja poprzez poszerzenie kręgu podmiotów inicjujących tryb przewidziany w art. 37 k.p.k., to spójność systemowa nakazywała przyznać stosowne uprawnienia wszystkim

stronom postępowania, a nie jedynie prokuratorowi. W konsekwencji, co zostało wykazane w niniejszym artykule, takie ukształtowanie art. 37 k.p.k. godzi w zasadę równości stron postępowania. Pozostaje mieć nadzieję, że kierunek zmian legislacyjnych z ostatnich lat zostanie niebawem przez ustawodawcę zaniechany w kierunku pełniejszej realizacji między innymi zasady równości stron.

PRZEKAZANIE SPRAWY INNEMU SĄDOWI RÓWNORZĘDNEMU ZE
WZGLĘDU NA DOBRO WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI W ŚWIETLE
NOWELIZACJI KODEKSU POSTĘPOWANIA KARNEGO Z 7 LIPCA 2022 R.

Streszczenie

Przedmiotem niniejszego artykułu jest analiza nowego brzmienia regulacji przekazania przez Sąd Najwyższy sprawy innemu sądowi równorzędnemu ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości opisanej w art. 37 k.p.k. Ustawodawca zdecydował się na gruncie tego przepisu poszerzyć krąg podmiotów, które mają możliwość zainicjowania trybu opisanego w art. 37 k.p.k. Obecnie bowiem, oprócz sądu właściwego do rozpoznania sprawy, taką kompetencję ma także prokurator poprzez złożenie stosownego wniosku. Jednocześnie w podobne uprawnienie nie zostały wyposażone, oprócz prokuratora, pozostałe strony postępowania. Celem artykułu jest uargumentowanie, że komentowana zmiana legislacyjna była pozbawiona merytorycznych podstaw do jej wprowadzenia, a w konsekwencji spowodowała także powstanie wielu wątpliwości związanych w głównej mierze z zaburzeniem zasady równości stron postępowania.

REFERRAL OF A CASE TO ANOTHER COURT OF THE SAME LEVEL
IN THE INTEREST OF THE ADMINISTRATION OF JUSTICE IN
LIGHT OF THE JULY 7, 2022 AMENDMENTS TO THE POLISH CODE
OF CRIMINAL PROCEDURE

Summary

The subject of this article is an analysis of the new wording of the regulation of the Polish Supreme Court's transfer of a case to another court of the same level in the interest of the administration of justice, as described in Article 37 of k.p.k. (the Polish Code of Criminal Procedure). On the grounds of this provision the legislator decided to expand the number of entities which have the possibility to initiate the procedure described in Article 37. This is because now, in addition to the court

with jurisdiction to hear the case, such authority is also vested in the prosecutor, who may file an appropriate application. However, none of the other parties to the proceedings except the prosecutor, have been given a similar power. The aim of this article is to argue that there were no substantive grounds for the amendment, which has given rise to a number of doubts relating mainly to the infringement of the principle of equality of the parties to the proceedings.

Słowa kluczowe: właściwość sądu; nowelizacja prawa karnego; prokurator.

Keywords: court jurisdiction; amendment of criminal law; prosecutor.

Literatura

- DRAJEWICZ D., [w:] *Kodeks postępowania karnego, I-II, Komentarz do art. 1–682*, red. D. DRAJEWICZ, «Legalis» 2020.
- DUDZIK B., *Generalne klauzule odsyłające w procesie karnym na przykładzie dobra wymiaru sprawiedliwości (uwagi na tle art. 37 k.p.k.)*, «AUMCS. Sectio G» 63/2016, s. 279-289.
- JASIŃSKI W., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*⁶, red. J. SKORUPKA, Legalis 2023.
- KALA D., *Właściwość sądu*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego, IV, Dopuszczalność procesu*, red. P. HOFMAŃSKI, M. JEŻ-LUDWICHOWSKA, A. LACH, Warszawa 2015, s. 194-220.
- KASIŃSKI J., *Wystąpienie o przekazanie sprawy innemu sądowi ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości – art. 37 Kodeksu postępowania karnego w nowym brzmieniu*, «Przegląd Sądowy» 5/2023, s. 43-56.
- KOSONOGA J., [w:] *Kodeks postępowania karnego*, . I, *Komentarz do art. 1-166*, red. R.A. STEFAŃSKI, S. ZABŁOCKI, Warszawa 2017.
- KOSONOGA J., *Dobro wymiaru sprawiedliwości jako przesłanka dokonywania czynności procesowych w postępowaniu karnym*, [w:] *Profesor Marian Cieślak – osoba, dzieło, kontynuacje*, red. W. CIEŚLAK, S. STEINBORN, Warszawa 2013, s. 869-903.
- KUBICKI L., *Prawo karne europejskie. Narodziny pojęcia*, «PiP» 12/1971, s. 922-939.
- MORISSON C.C., *The Developing European Law of Human Rights*, Leiden 1967.
- NOWAK C., *Zasada równości broni w europejskim i polskim postępowaniu karnym*, «PiP» 3/1999, s. 38-54.
- PAPRZYCKI L.K., *Dobro wymiaru sprawiedliwości – art. 37 k.p.k.*, [w:] *Reforma prawa karnego – propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Profesora Barbary Kunickiej-Michalskiej*, red. J. JAKUBOWSKA-HARA, C. NOWAK, J. SKUPIŃSKI, Warszawa 2008, s. 391-404.
- ROJEK-SOCHA P., *Przewlekłość wciąż kulą u nogi polskich procesów*, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/jak-wyglada-problem-przewleklosci-polskich-poste-powan-badanie,501497.html>.
- ŚWIECKI D., [w:] *Kodeks postępowania karnego, I, Komentarz aktualizowany*, red. D. ŚWIECKI, «Lex/el.» 2023.

- WALTOŚ S., *Problemy kontradiktoryjności w procesie karnym. Zasada równości stron*, «PiP» 1/1964, s. 23-33.
- WĄSEK-WIADEREK M., *Zasada równości stron w polskim procesie karnym w perspektywie prawnoporównawczej*, Kraków 2003.
- ZAGRODNIK J., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. ZAGRODNIK, «Lex/el.» 2023.
- ZIELIŃSKI T., *Klauzule generalne w prawie pracy*, Warszawa 1988.